

KKO:2013:21

Väärennysrikos - Väärennys Pakolaisen oikeusasema

Diaarinumero: R2011/861

Esittelypäivä: 27.2.2013

Antopäivä: 5.4.2013

Taltio: 789

A oli saapunut lentoteitse Suomeen neljän kauttakulkumaan kautta. Oleskeltuaan Suomessa noin kuusi vuorokautta hän oli pyrkinyt jatkamaan matkaansa Kanadaan ja edelleen Iso-Britanniaan hakeakseen siellä turvapaikkaa. Hän oli yrittäessään poistua maasta esittänyt rajaviranomaisille väärän matkustusasiakirjan ja jäätyään siitä kiinni hakenut turvapaikkaa Suomesta. Korkeimman oikeuden ratkaisusta ilmenevillä perusteilla katsottiin, että Geneven pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen 31 artiklan 1 kohta esti tuomitsemasta A:ta väärennysrikoksesta.

RL 33 luku 1 §

Asian käsittely alemmissa oikeuksissa
Muutoksenhaku Korkeimmassa oikeudessa
Korkeimman oikeuden ratkaisu
Asian käsittely alemmissa oikeuksissa
Vantaan käräjäoikeuden tuomio 2.2.2011

Virallisen syyttäjän syytteestä käräjäoikeus katsoi selvitetyn, että A oli 6.8.2010 käyttänyt väärennettyä Iso-Britannian passia harhauttavana todistuskappaleena esittämällä sen Suomen rajaviranomaiselle Helsinki-Vantaan lentoaseman rajatarkastuksessa. A oli esittänyt omalla nimellään passin, jonka sarjanumeroa oli muutettu ja jonka koneluettava alue ei ollut ollut standardin mukainen. Passilomake oli ilmoitettu varastetuksi. Passin ja lentolipun A oli saanut salakuljettajalta maksua vastaan.

Käräjäoikeus lausui, että A on tunnustanut toimineensa syytteen teonkuvauksessa kerrotulla tavalla. Keskusrikospoliisin rikosteknisen laboratorion lausunnosta ilmeni, että A:n käyttämä passi oli väärennetty. A oli saapunut Suomeen Dubain, Egyptin, Kyproksen ja Saksan kautta ja hän oli ollut jatkamassa matkaa Kanadaan. Pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kohdan mukaan sopimusvaltiot eivät ryhdy rankaisutoimenpiteisiin laittoman maahan saapumisen tai oleskelun johdosta niitä pakolaisia kohtaan, jotka tulevat suoraan maasta, jossa heidän elämänsä tai vapautensa on ollut uhattuna 1 artiklassa tarkoitettulla tavalla ja jotka ovat luvatta tulleet tai luvatta oleskelevat sopimusvaltion alueella, kuitenkin edellyttäen, että nämä ilmoittautuvat viipymättä viranomaisille ja esittävät hyväksyttävistä syistä laittomalle maahan saapumiselleen tai oleskelulle. A:lle ei ole vaadittu rangaistusta laittomasta maahan saapumisesta, vaan siitä, että hän oli esittänyt Suomen viranomaisille väärennetyn passin. A:lla ei ollut, saavuttuaan Suomeen, ollut syytä esittää Suomen viranomaisille väärennettyä passia. A oli siten menettellyllään syyllistynyt väärennykseen.

Käräjäoikeus tuomitsi A:n nuorena henkilönä väärennyksestä 45 päivän ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Asian on ratkaissut käräjätuomari Kari Tuuli.

A valitti hovioikeuteen vaatien, että syyte hylätään.

Hovioikeus totesi, että A oli Suomeen saavuttuaan esittänyt rajatarkastusviranomaisille passin, joka oli ollut hänen tietensä väärennetty. Hänen menettelynsä täytti näin ollen käräjäoikeuden katsomin tavoin rikoslain 33 luvun 1 §:ssä rangaistavaksi säädetyn väärennyksen tunnusmerkistön.

Asiassa oli kysymys siitä, estikö pakolaissopimuksen 31 artikla A:n tuomitsemisen rangaistukseen mainitusta teosta.

Pakolaissopimus ja siihen liittyvä pakolaisten oikeusasemaa koskeva pöytäkirja (SopS 78/1968) on saatettu Suomessa voimaan asetuksilla 812 ja 813/1968. Pakolaissopimuksen sekä edellä mainitun pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvat, henkilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevat määräykset on sittemmin saatettu lain tasoiseksi 17.11.2004 voimaan tulleella lailla (660/2004).

Pakolaissopimus on keskeinen pakolaisten oikeusasemaa sääntelevä kansainvälisoikeudellinen asiakirja. Esimerkiksi Euroopan unionin perusoikeuskirjan (2000/C 364/01) 18 artiklassa on nimenomaisesti mainittu, että oikeus turvapaikkaan taataan pakolaissopimuksen ja pakolaisten oikeusasemaa koskevan pöytäkirjan mukaisesti. Euroopan unionin yhteinen eurooppalainen turvapaikkapolitiikkakin perustuu pakolaissopimuksen ”täysimääräiseen ja kokonaisvaltaiseen soveltamiseen” (Neuvoston direktiivi 2005/85/EY pakolaisaseman myöntämisestä tai poistamista koskevissa menettelyissä jäsenvaltioissa sovellettavista vähimmäisvaatimuksista johdantolause 2.). Pakolaissopimuksen johdanto-osasta ilmenevin tavoin sopimuksen taustalla on ollut pyrkimys turvata pakolaisten ihmisoikeuksien ja perusvapauksien toteutuminen mahdollisimman laajasti.

Pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kappaleen mukaan sopimusvaltiot eivät ryhdy rankaisutoimenpiteisiin laittoman maahan saapumisen tai oleskelun johdosta niitä pakolaisia kohtaan, jotka tulevat suoraan maasta, missä heidän elämänsä tai vapautensa on ollut uhattuna sopimuksen 1 artiklassa tarkoitettulla tavalla ja jotka ovat luvatta tulleet tai oleskelevat sopimusvaltion alueella, kuitenkin edellyttäen, että nämä ilmoittautuvat viipymättä viranomaisille ja esittävät hyväksyttäviä syytä laittomalle saapumiselleen tai oleskelulleen.

Ulkomaalaislain (301/2004) 11 §:n 1 kohdan mukaan ulkomaalaisen maahantulo edellyttää, että hänellä on voimassa oleva vaadittava rajanylitykseen oikeuttava matkustusasiakirja. Lain 13 §:n 1 momentin mukaan ulkomaalaisella on maahan saapuessaan ja maassa oleskellessaan oltava koti- tai oleskelumaassa viranomaisen antama voimassa oleva passi, joka hänen on vaadittaessa esitettävä rajatarkastusviranomaiselle tai poliisille. Rikoslain valtionrajarikosta koskevan 17 luvun 7 §:n (563/1998) 1 momentin mukaan valtionrajarikoksesta on tuomittava rangaistukseen muun muassa se, joka ylittää Suomen rajan ilman siihen oikeuttavaa passia tai muuta matkustamisoikeuden osoittavaa asiakirjaa.

Pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kappaleen määräys on otettu huomioon rikoslain 17 luvun 7 §:n 2 momentissa. Sen mukaan valtionrajarikoksesta ei kuitenkaan tuomita ulkomaalaista, joka 1 momentissa tarkoitettun teon johdosta käännytetään tai karkotetaan maasta, eikä ulkomaalaista, joka pakolaisuuden perusteella hakee turvapaikkaa tai oleskelulupaa Suomessa.

Yhdistyneiden Kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun viraston laatimassa käsikirjassa pakolaisaseman määrittämisen menettelyistä ja perusteista (1993 s. 13) on todettu, että henkilö on pakolainen pakolaissopimuksen mukaisesti heti kun hän täyttää pakolaismääritelmän edellytykset eikä vasta pakolaisaseman tunnustaminen tee hänestä sopimuksessa tarkoitettua pakolaista. Myös oikeuskirjallisuudessa pakolaissopimuksen on katsottu soveltuvan turvapaikanhakijoihin ja henkilöihin, jotka saattavat olla pakolaisia, ja tällaisten henkilöiden siten olevan lähtökohtaisesti oikeutettuja sopimuksen 31 artiklan 1 kappaleen mukaiseen suojaan, kunnes oikeudenmukaisessa oikeudenkäynnissä annettulla lopullisella ratkaisulla on todettu, etteivät he ole pakolaissopimuksen

mukaisessa pakolaisasemassa.

Oikeuskirjallisuudessa on korostettu, että pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kappale ei sinänsä välttämättä velvoita sopimukseen liittyneitä valtioita pidättäytymään syytetoimista pakolaisia kohtaan vaan ainoastaan sanamuotonsa mukaisesti pidättäytymään rankaisutoimenpiteistä eli tuomitsemasta pakolaisia. Määräys kuitenkin velvoittaa tutkimaan ja harkitsemaan ennen tuomion langettamista sitä, onko vastaaja pakolaissopimuksen tarkoittama pakolainen vaiko ei. Myös on katsottu, että pakolaista ei tulisi rangaista laittomasta maahantulosta tai väärien asiakirjojen käyttämisestä sen yhteydessä, kunhan tämä menettely on johtunut hänen pakenemisestaan. Pakolaisaseman itsessään on kuitenkin selitetty olevan pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettu ”hyväksyttävä syy” muutoin laittomalla menettelyllä (Hathaway: *The Rights of Refugees under International Law*, Cambridge University Press 2005, Goodwin-Gill: *Article 31 of the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees: non-penalization, detention and protection*).

Pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kappale on otettu huomioon edellä selostetulla tavalla valtionrajarikosta koskevassa 17 luvun 7 §:ssä (563/1998). Lain esitöissä todetaan, että ulkomaalaiselta, joka on joutunut vainotuksi koti- tai asuinmaassaan rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta, ei monissa tapauksissa voida kohtuudella edellyttää passia tai muuta matkustamisoikeuden osoittavaa asiakirjaa. Vainon ilmenemismuotona voi olla viranomaisten kieltäytyminen myöntämästä matkustamiseen oikeuttavaa asiakirjaa. Kieltäytyminen saattaa pakottaa vainottuun ryhmään kuuluvia matkustamaan ilman passia tai vastaavaa asiakirjaa tai hankkimaan väärennetyjä asiakirjoja. Rankaisemista valtionrajarikoksesta ei pidetty perusteltuna siinäkään tapauksessa, että kyseessä oli ulkomaalaislaissa tarkoitettu ilmeisen perusteeton turvapaikkahakemus, koska tällaiseen ulkomaalaiseen sovelletaan yleensä rajalta käännyttämistä tai maasta karkottamista koskevia säännöksiä (HE 6/1997 vp).

Lain esitöissä on otettu huomioon myös se mahdollisuus, että pakolaisella tai turvapaikanhakijalla saattaa olla hyväksyttävä syy käyttää maahantulon yhteydessä vääriä tai väärennetyjä asiakirjoja. Valtionrajarikosta koskevan säännöksen tarkistamisen yhteydessä ei kuitenkaan tehty vastaavaa poikkeussäännöstä väärennystä koskevaan rikoslain 33 luvun 1 §:n (769/1990) säännökseen.

Pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kappaleen sanamuodosta ei voida suoraan päätellä sitä, estääkö artikla myös rankaisutoimenpiteisiin ryhtymisen väärennetyjen matkustusasiakirjojen esittämisestä maahantulon yhteydessä. Oikeuskirjallisuudesta ilmenevien tietojen perusteella tämä kysymys ei ollut ollut laajan keskustelun kohteena sopimusta laadittaessa. Tuoreen selvityksen mukaan tästä on myös sopimusvaltioissa vaihtelevaa lainsäädäntöä ja oikeuskäytäntöä.

Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin, muun muassa viitaten pakolaissopimuksen laatimisvaiheen asiakirjoihin, kuten Yhdistyneiden Kansakuntien pakolaisasiain pääkomissaarin muistioon, esitetty yhdensuuntaisesti, että pakolaisten on usein hyväksyttävästä syystä turvauduttava väärennetyihin asiakirjoihin ja että pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kappaleen mukainen ”laiton maahantulo” käsittää myös saapumisen maahan käyttäen vääriä tai väärennetyjä asiakirjoja.

Hovioikeus totesi, että väestön liikkuvuuden lisääntyessä myös muun muassa laitton maahanmuutto on yhä suurempi ongelma, joka asettaa valtioiden välisen matkustajaliikenteen valvonnalle uusia, entistä tiukempia vaatimuksia. Passiväärennysten torjunta ja passien aitouteen kohdistuvan luottamuksen turvaaminen on sekä kansallisesti että kansainvälisesti entistä tärkeämpää.

Toisaalta omassa maassaan vainon kohteeksi joutunut ulkomaalainen saattaa useissa tilanteissa joutua turvautumaan myös väärennetyn passin käyttämiseen voidakseen poistua maastaan, kun jo matkustaminen lentäen pääsääntöisesti edellyttää passin esittämistä. Turvapaikanhakijoiden oikeuksien täysimääräinen turvaaminen puoltaa vahvasti sitä tulkintaa, että ”laiton maahantulo” käsittää myös maahan saapumisen vääriä tai väärennetyä matkustusasiakirjaa käyttämällä.

Hovioikeus totesi, että pakolaissopimuksen 31 artiklan suoja voi ulottua vain artiklassa tarkoitettuun

maahantuloon, mutta ei enää esimerkiksi turvapaikkahakemuksen käsittelyssä annettuihin tietoihin.

Pakolaissopimuksen 31 artiklan mukaisen suojan saamisen edellytyksenä on vain se, että henkilö ilmoittautuu viipymättä saapumismaan viranomaisille. Tässä tapauksessa A oli menetellyt näin.

A oli hakenut Suomesta turvapaikkaa eikä häntä ollut heti käännytetty maasta. A oli siten saattanut olla pakolaissopimuksessa tarkoitettu pakolainen, joka nautti sopimuksen 31 artiklan 1 kappaleen mukaista suojaa. Hovioikeus katsoi, että näissä olosuhteissa pakolaissopimus, joka on Suomessa laintasoisesti voimassa, esti tuomitsemasta A:ta rangaistukseen syytteessä tarkoitettusta väärennyksistä. Ratkaisevaa merkitystä tässä yhteydessä ei voitu antaa enää sille, oliko A:lla rajatarkastuksessa ollut syytä esittää väärää matkustusasiakirjaa päästäkseen Suomeen.

Hovioikeus muutti käräjäoikeuden tuomiota hyläten syytteen.

Asian ovat ratkaisseet hovioikeuden presidentti Mikko Könkkölä, hovioikeudenneuvos Paula Salonen ja määräaikainen hovioikeudenneuvos Kirsti Uusitalo. Esittelijä Tiina-Liisa Autio.

Muutoksenhaku Korkeimmassa oikeudessa

Syyttäjälle myönnettiin valituslupa.

Valituksessaan syyttäjä vaati hovioikeuden tuomion muuttamista siten, että A tuomitaan syytteen mukaisesti nuorena henkilönä väärennyksestä ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

A vastasi valitukseen vaatien sen hylkäämistä.

Korkeimman oikeuden ratkaisu

Perustelut

Asian tausta ja kysymyksenasettelu Korkeimmassa oikeudessa

1. Syyttäjän syytteen mukaan A oli 6.8.2010 käyttänyt väärennettyä Iso-Britannian passia nro 786921977 harhauttavana todistuskappaleena esittämällä sen Suomen rajaviranomaiselle Helsinki-Vantaan lentoaseman rajatarkastuksessa. A oli esittänyt omalla nimellään A olevan passin, jonka sarjanumeroa oli muutettu ja jonka koneluettava alue ei ollut ollut standardin mukainen. Passilomake oli ilmoitettu varastetuksi. Passin ja lentoliput A oli saanut salakuljettajalta maksua vastaan.
2. A:n passista ja koneeseen nousukorteista ilmenee, että hän oli 24.7.2010 lähtenyt Afganistanin Kabulista lentoteitse Dubain kautta Egyptiin. Egyptin Kairosta hän oli 29.7.2010 jatkanut matkaansa Kyprokseen, josta hän oli 1.8.2010 lähtenyt lentoteitse Saksan Müncheniin. Sieltä hän oli vielä samana päivänä saapunut Suomeen. Vietettyään Suomessa vajaat kuusi päivää A oli 6.8.2010 yrittänyt jatkaa matkaansa kohti Kanadan Torontoa. Hän oli kuitenkin jäänyt kiinni Helsinki-Vantaan rajatarkastuksessa esitettyään väärennetyn passin. A:n hallusta oli tuolloin löytynyt tuloste lentovarauksesta 16.8.2010 Torontosta Lontooseen lähtevälle lennolle.
3. Käräjäoikeus on syytteen mukaisesti tuominnut A:n nuorena henkilönä väärennyksestä 45 päivän ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Käräjäoikeuden tuomion perusteluiden mukaan A:lle ei ollut vaadittu rangaistusta laittomasta maahan saapumisesta, vaan siitä, että hän oli esittänyt Suomen viranomaisille väärennetyn passin. Saavuttuaan Suomeen A:lla ei ollut ollut syytä esittää Suomen viranomaisille väärennettyä passia.
4. A valitti hovioikeuteen katsoen, että teko oli tehty olosuhteissa, jotka tekivät siitä rankaisemattoman tai ainakin anteeksiannettavan Geneven pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen (SopS 77/1968, jäljempänä pakolaissopimus) 31 artiklan 1 kohdan nojalla. Hovioikeus on tuomiossaan katsonut, että pakolaissopimuksen 31 artiklan suoja voi ulottua vain artiklassa mainittuun maahantuloon. Pakolaissopimuksen 31 artiklan mukaisen suojan saamisen

edellytyksenä oli vain se, että henkilö ilmoittautui viipymättä saapumismaan viranomaisille. Tässä tapauksessa A oli menetellyt näin. Hän oli hakenut Suomessa turvapaikkaa eikä häntä ollut käännytetty maasta. A on siten saattanut olla pakolaissopimuksessa tarkoitettu pakolainen, joka nautti sopimuksen 31 artiklan 1 kohdan mukaista suojaa. Näissä olosuhteissa pakolaissopimus, joka oli Suomessa laintasoisesti voimassa, esti tuomitsemasta A:ta rangaistukseen syytteessä tarkoitettusta väärennyksestä. Ratkaisevaa merkitystä ei voitu antaa enää sille, oliko A:lla rajatarkastuksessa ollut syytä esittää väärää matkustusasiakirjaa Suomeen päästökseen. Hovioikeus on hylännyt syytteen ja vapauttanut A:n hänelle tuomitusta rangaistuksesta.

5. Syyttäjän valituksen johdosta asiassa on Korkeimmassa oikeudessa kysymys siitä, estääkö pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kohta tuomitsemasta A:ta rangaistukseen nuorena henkilönä tehdystä väärennyksestä, kun hän oli 6.8.2010 yrittäessään poistua Suomesta esittänyt väärennetyn matkustusasiakirjan ja, jäätyään siitä kiinni, hakenut Suomesta turvapaikkaa.

Sovellettavat säännökset ja niiden tulkinta

6. Ulkomaalaislain 11 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan ulkomaalaisen maahantulo edellyttää, että hänellä on voimassa oleva vaadittava rajanylitykseen oikeuttava matkustusasiakirja. Lain 13 §:n 1 momentin mukaan ulkomaalaisella on maahan saapuessaan ja maassa oleskellessaan oltava koti- tai oleskelumaansa viranomaisen antama voimassa oleva passi, joka hänen on vaadittaessa esitettävä rajatarkastusviranomaiselle tai poliisille.

7. Rikoslain 33 luvun 1 §:n mukaan väärennyksestä tuomitaan rangaistukseen se, joka valmistaa väärän asiakirjan tai muun todistuskappaleen tai väärentää sellaisen käytettäväksi harhauttavana todisteena taikka käyttää väärää tai väärennettyä todistuskappaletta tällaisena todisteena.

8. Pakolaissopimus ja siihen liittyvä pakolaisten oikeusasemaa koskeva pöytäkirja (SopS 78/1968) on saatettu Suomessa voimaan asetuksilla 812 ja 813/1968. Laissa pakolaisten oikeusasemaa koskevasta yleissopimuksesta ja pakolaisten oikeusasemaa koskevasta pöytäkirjasta (660/2004) on pakolaissopimus ja pöytäkirja saatettu laintasoisina voimaan ja Suomea sitoviksi 17.11.2004 lukien.

9. Pakolaissopimuksen johdanto-osasta ilmenee, että sopimuksen tarkoituksena on turvata pakolaisten ihmisoikeuksien ja perusvapauksien toteutuminen mahdollisimman laajasti. Pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kohdan mukaan sopimusvaltiot eivät ryhdy rankaisutoimenpiteisiin laittoman maahan saapumisen tai oleskelun johdosta niitä pakolaisia kohtaan, jotka tulevat suoraan maasta, missä heidän elämänsä tai vapautensa on ollut uhattuna 1 artiklassa tarkoitettulla tavalla ja jotka ovat luvatta tulleet tai luvatta oleskelevat sopimusvaltion alueella, kuitenkin edellyttäen, että nämä ilmoittautuvat viipymättä viranomaisille ja esittävät hyväksyttäviä syitä laittomalle saapumiselleen tai oleskelulleen.

10. Pakolaissopimuksen 35 artiklan 1 kohdan mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat yhteistoimintaan Yhdistyneiden Kansakuntien pakolaisasiain pääkomissaarin toimiston tai muun sen tilalle mahdollisesti tulevan Yhdistyneiden Kansakuntien elimen kanssa sille kuuluvien tehtävien suorittamisessa ja erityisesti helpottamaan sen valvontatyötä tämän sopimuksen määräysten noudattamiseksi.

11. Euroopan unionin perusoikeuskirjan (2007/C 303/01) 18 artiklassa todetaan, että oikeus turvapaikkaan taataan pakolaissopimuksen ja pakolaisten oikeusasemaa koskevan pöytäkirjan mukaisesti. Neuvoston 28.11.2002 rikosoikeudellisten puitteiden vahvistamisesta laittomassa maahantulossa, kauttakulussa ja maassa oleskelussa avustamisen ehkäisemistä varten antaman puitepäätöksen (2002/946/YOS) 6 artiklassa todetaan, ettei puitepäätöksen soveltaminen rajoita suojelua, jota on annettava pakolaisille ja turvapaikanhakijoille pakolaisia koskevan kansainvälisen oikeuden tai ihmisoikeuksia koskevien muiden kansainvälisten välineiden nojalla ja erityisesti vuonna 1951 tehdyn pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen, sellaisena kuin se on muutettuna 1967 tehdyllä New Yorkin pöytäkirjalla, 31 ja 33 artiklan mukaisten jäsenvaltioiden kansainvälisten velvollisuuksien noudattamiseksi.

12. Wienin valtiosopimusoikeutta koskevan yleissopimuksen (SopS 33/1980) 31 artiklan mukaan valtiosopimusta on tulkittava vilpittömässä mielessä ja antamalla valtiosopimuksessa käytetyille sanonnoille niille kuuluvassa yhteydessä niiden tavallinen merkitys, sekä valtiosopimuksen tarkoituksen ja päämäärän valossa.

13. Yhdistyneiden Kansakuntien pakolaisjärjestön (United Nations High Commissioner for Refugees, jäljempänä UNHCR) turvapaikanhakijoiden säilöönottoa koskevissa soveltamisohjeissa 1999 (UNHCR Revised Guidelines Applicable Criteria and Standards relating to the Detention of Asylum Seekers) todetaan (johdanto 4 kohta) pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kohdan mukaisen suojan edellyttämän ”tulevat suoraan maasta” -edellytyksen osalta, että sen on ymmärretty kattavan lyhytaikaisen oleskelun myös väliaikaisessa maassa, vaikka henkilö ei ole hakenut tai hänelle ei ole myönnetty siellä turvapaikkaa. Mitään tarkkaa aikarajaa ei voida asettaa ”tulevat suoraan maasta” -edellytyksen täyttymiselle ja arvioinnin tulee perustua tapauskohtaiseen harkintaan.

14. Edellä mainituissa soveltamisohjeissa (johdanto 4 kohta) on lausuttu myös pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kohdan mukaisen suojan edellytyksen ”ilmoittautuvat viipymättä viranomaisille” tulkinnasta. Soveltamisohjeiden mukaan, ottaen huomioon turvapaikanhakijoiden erityinen tilanne, erityisesti traumojen vaikutukset, kieliongelmat, tiedonpuute, epäluuloa viranomaisiin synnyttävät aikaisemmat kokemukset, turvattomuuden tunne sekä se tosiseikka, että nämä ja muut olosuhteet voivat suuresti vaihdella eri turvapaikanhakijoiden kohdalla, ei myöskään tältä osin voida asettaa mitään tarkkaa aikarajaa ”viipymättä” -edellytyksen soveltamiselle.

15. Edelleen soveltamisohjeiden mukaan pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kohdan edellytykseen ”ja esittävät hyväksyttäviä syitä laittomalle saapumiselleen tai oleskelulleen” sisältyvä ilmaisu ”hyväksyttäviä syitä” edellyttää niiden olosuhteiden huomioon ottamista, joiden vallitessa turvapaikanhakija on paennut lähtömaastaan. Turvapaikanhakijalla tarkoitetaan sekä niitä henkilöitä, joiden vaatimuksia käsitellään ensivaiheessa turvapaikanhakijoina, että niitä henkilöitä, joiden osalta kysymys on lopullisen pakolaisaseman arvioimisesta. Turvapaikanhakijana pidetään myös sellaista henkilöä, joka on käyttänyt oikeuttaan saada turvapaikkahakemuksensa oikeudellisessa tai hallinnollisessa menettelyssä arvioitavaksi. UNHCR:n käsikirjassa pakolaisaseman määrittämisen menettelyistä ja perusteista (1993 s. 13) on todettu, että henkilö on pakolainen pakolaissopimuksen mukaan heti, kun hän täyttää pakolaismääritelmän edellytykset, eikä vasta pakolaisaseman tunnustaminen tee hänestä sopimuksessa tarkoitettua pakolaista.

16. Pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kohdan takaamaa suojaa koskevassa oikeuskäytännössä (R v. Uxbridge Magistrates Court & Another, Ex parte Adimi [1999] ja House of Lords R v. Asfaw [2008]) on korostettu, että vaikka sopimustekstin sanamuotoa onkin pidettävä sen takaaman suojan ulottuvuutta koskevan arvioinnin lähtökohtana, on tulkinnassa otettava huomioon myös pakolaissopimuksen tarkoitus ja sen humanitaariset tavoitteet. Tulkinnassa voidaan pakolaissopimuksen 35 artiklan perusteella ottaa huomioon UNHCR:n julkaisemat tulkintasuositukset. Turvapaikanhakijalla tulee ”tulevat suoraan maasta” -edellytyksen sanamuodosta huolimatta olla jonkinlainen oikeus valita, missä maassa hän hakee turvapaikkaa eikä pelkkä lyhyt pysähdys jossain maassa matkalla lopulliseen määräpäähän estä 31 artiklan takaaman suojan soveltumista. Myöskään sillä ei ole merkitystä, ovatko turvapaikanhakijat esittäneet väärennetyt matkustusasiakirjansa jo maahan tullessaan vai vasta jatkaessaan matkaansa lopulliseen määränpäähänsä. Oikeuskäytännöstä ilmenee edelleen, ettei myöskään lyhytaikainen oleskelu maassa ennen turvapaikkahakemuksen tekemistä ole ristiriidassa 31 artiklan ”viipymättä” -edellytyksen kanssa eikä se estä 31 artiklan mukaisen suojan soveltumista turvapaikanhakijaan. ”Hyväksyttäviä syitä” -edellytyksen katsotaan täyttyvän sekä vilpittömässä mielessä turvapaikkaa hakeneiden että niiden osalta, joille myönnettiin turvapaikka.

17. Valtionrajarikosta koskevassa rikoslain 17 luvun 7 §:n 2 momentissa on säädetty, että valtionrajarikoksesta ei tuomita ulkomaalaista, joka pakolaisuuden perusteella hakee turvapaikkaa tai oleskelulupaa Suomessa. Viimeksi mainitun pykälän esitöissä todetaan (HE 6/1997 vp s. 124), että ulkomaalaiselta, joka on joutunut vainotuksi koti- tai asuinmaassaan rodun, uskonnon, kansallisuuden,

tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta, ei monissa tapauksissa voida kohtuudella edellyttää passia tai muuta matkustamisoikeuden osoittavaa asiakirjaa. Vainon ilmenemismuotona voi olla viranomaisien kieltäytyminen myöntämästä matkustamiseen oikeuttavaa asiakirjaa. Kieltäytyminen saattaa pakottaa vainottuun ryhmään kuuluvia matkustamaan ilman passia tai vastaavaa asiakirjaa tai hankkimaan väärennetyjä asiakirjoja. Vainottuun ryhmään kuuluvalla voi olla kohtuutonta edellyttää lähtemistä omasta maastaan virallisista maastalähtöpaikoista ja Suomeen saapumista passintarkastuspaikkojen tai muiden luvallisten rajanylityspaikkojen kautta. Tällaisen henkilön tulo Suomeen voi tapahtua rajavyöhykkeen läpi. Näistä syistä ei ole perusteltua rangaista valtionrajarikoksesta ulkomaalaista, joka pakolaisuuden perusteella hakee Suomesta turvapaikkaa tai oleskelulupaa. Se ei ole perusteltua siinäkään tapauksessa, että kyseessä on ulkomaalaislain 34 §:ssä tarkoitettu ilmeisen perusteeton turvapaikkahakemus, koska tällaiseen ulkomaalaiseen sovelletaan yleensä rajalta käännyttämistä tai maasta karkottamista koskevia säännöksiä.

18. Väärennysrikosta koskevassa rikoslain 33 luvun 1 §:ssä tai sen säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä (HE 66/1988 vp) ei ole otettu huomioon pakolaissopimuksen 31 artiklan mahdollista vaikutusta teon rangaistavuuteen. Kysymys ei ole ollut esillä myöskään valtionrajarikoksen rangaistavuutta rajoittavaa rikoslain 17 luvun 7 §:n 2 momenttia säädettäessä, vaikka tuon lainkohdan esitöissä pidettiin edellä selostetuin tavoin mahdollisena, että maahan pyrkivät ulkomaalaiset saattavat joutua käyttämään väärennetyjä henkilö- ja matkustusasiakirjoja päästäkseen poistumaan maasta, jossa he kokevat olevansa vainon kohteina.

19. Kuten edeltä ilmenee, pakolaissopimuksen ja sen 31 artiklan tarkoitus on tarjota laajasti suojaa rikosoikeudellisia sanktioita vastaan silloin, kun sopimuksessa suojan kohteena olevat henkilöt joutuvat rikkomaan maahantuloa ja matkustamista koskevia lakeja. Tämän tarkoituksen valossa ei ole perusteltua jättää väärennysrikosta mainitun artiklan mukaisen suojan ulkopuolelle, vaikka pakolaissopimuksen 31 artiklaa ei olekaan rikoslaisissa otettu väärennysrikoksen yhteydessä huomioon samalla tavoin kuin valtionrajarikoksen osalta on rikoslain 17 luvun 7 §:n 2 momentissa säädetty. Tämän vuoksi Korkein oikeus katsoo, että pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu laitonta maahantuloa ja maassa oleskelua koskeva suoja ulottuu sen edellytysten täytyttyä myös samoissa olosuhteissa tapahtuneeseen väärän tai väärennetyn asiakirjan käyttämiseen.

Pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kohdan mukaisen suojan soveltuminen A:n kohdalla

20. Asiassa on riidatonta, että A on esittänyt väärän tai väärennetyn matkustusasiakirjan rajaviranomaisille pyrkiessään poistumaan Suomesta ja että rikoslain 33 luvun 1 §:n mukaisen väärennysrikoksen tunnusmerkistö hänen osaltaan lähtökohtaisesti täyttyy.

21. Pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kohdan soveltamisen edellytyksenä on ensinnäkin, että pakolaiset tulevat suoraan maasta, missä heidän elämänsä tai vapautensa on ollut uhattuna pakolaissopimuksen 1 artiklassa tarkoitettulla tavalla. A oli saapunut Suomeen Dubain, Egyptin, Kyproksen ja Saksan kautta ja hän oli ollut jatkamassa matkaansa Kanadaan ja mahdollisesti sieltä edelleen Iso-Britanniaan. Hänen matkansa Suomeen oli kestänyt kokonaisuudessaan noin kahdeksan vuorokautta. Korkein oikeus katsoo, että pakolaissopimusta tulkittaessa on sen sanamuodon lisäksi otettava huomioon myös pakolaissopimuksen tavoitteet ja pyrkimys pakolaisten suojeluun. Sen vuoksi turvapaikanhakijan kauttakulku ja lyhytaikainen oleskelu muissa valtioissa matkalla lopulliseen määräpäähän eivät estä pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kohdan takaaman suojan soveltumista siinäkään tapauksessa, ettei turvapaikanhakijaa ole uhannut kauttakulkumaissa pakolaissopimuksen 1 artiklan tarkoittama vaino tai uhka. Edellä esitetyissä olosuhteissa A:n voidaan katsoa saapuneen pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kohdan tarkoittamalla tavalla suoraan maasta, jossa hänen elämänsä tai vapautensa on ollut uhattuna.

22. A oli ajalla 1. - 6.8.2010 oleskellut Suomessa. Hän oli hakenut turvapaikkaa täältä vasta jäätyään 6.8.2010 kiinni väärennetyn matkustusasiakirjan esittämisestä Helsinki-Vantaan rajatarkastuksessa yrittäessään poistua maasta ja jatkaa matkaansa Kanadaan tai mahdollisesti Iso-Britanniaan, josta

hänellä oli tarkoitus hakea turvapaikkaa. Korkein oikeus katsoo, että kun A olisi voinut vedota 31 artiklan mukaiseen suojaan lopullisessa määränpäässään, olisi keinotekoista kieltää häneltä artiklan takaama suoja matkansa aikana. Myöskään sillä ei ole merkitystä, että hän on hakenut turvapaikkaa vasta ollessaan poistumassa maasta eikä heti saavuttuaan maahan. Näin ollen A:n Suomeen tulon on katsottava täyttävän pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kohdan edellytyksen siitä, että hän oli viipymättä ilmoittautunut viranomaisille.

23. Pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kohdan takaaman suojan ehtona on vielä, että pakolaiset esittävät hyväksyttäviä syitä laittomalle saapumiselleen tai oleskelulleen. A on afganistanilainen ja hän on lähtenyt pakomatkalleen Kabuln kaupungista. A:n kertomuksen mukaan hän oli työnsä johdosta joutunut siellä Taleban-sissien vainon kohteeksi. Korkein oikeus katsoo A:n esittämän selvityksen osoittavan, että hän on joutunut lähtömaassaan Afganistanissa ennen Suomeen saapumistaan pakolaissopimuksen 1 artiklassa tarkoitettun vainon tai muun uhkauksen kohteeksi. Näin ollen A:n voidaan katsoa esittäneen pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kohdan mukaisesti hyväksyttävän syyn maahantulolleen.

24. Korkein oikeus toteaa johtopäätöksensä, että A:n maahantulon voidaan katsoa täyttävän pakolaissopimuksen 31 artiklan 1 kohdan asettamat edellytykset sille, ettei A:ta voida tuomita rangaistukseen väärennyksestä hänen esitettyään väärennetyn matkustusasiakirjan 6.8.2010 yrittäessään poistua Suomesta. Syyte on siten hylättävä.

Tuomiolauselma

Hovioikeuden tuomion lopputulosta ei muuteta.

Asian ovat ratkaisseet oikeusneuvokset Kati Hidén, Juha Häyhä, Hannu Rajalahti, Jorma Rudanko ja Ari Kantor. Esittelijä Sari Ruokojärvi.

[Finlex](#) › [Oikeuskäytäntö](#) › [Korkein oikeus](#) › [Ennakkopäätökset](#) › [2013](#) › [KKO:2013:21](#)

Finlex® on oikeusministeriön omistama oikeudellisen aineiston julkinen ja maksuton Internet-palvelu. Finlexin sisällön tuottaa ja sitä ylläpitää Edita Publishing Oy. Oikeusministeriö tai Edita eivät vastaa tietokantojen sisällössä mahdollisesti esiintyvistä virheistä, niiden käytöstä käyttäjälle aiheutuvista välittömistä tai välillisistä vahingoista tai Internet-tietoverkossa esiintyvistä käyttökatkoista tai muista häiriöistä.